

Háború és cselédkérdés.

Írta: PERCZELNÉ KOZMA FLÓRA.

E megbomlott, szomorú időszakban meg az a keserves tapasztalat is ért bennünket, hogy az erkölcs — melynek megteremtését pedig csodálatosképen a társadalmak mindig a háború befolyásától várják — még a szokottnál is lazább állapotban tengődik! Eltekintve attól, hogy mint egy pozitív tényekről beszámoló forrásból értesülünk, irtózatos nagy arányban terjed a háborúban levő katonák között az a családokat pusztító, jövő generációt megfertőző kór, mely arról tanúskodik, hogy a háború vadsága nemcsak »nemesít« és »imádságra« tanít — még arról kell nagy szomorúsággal beszámolnunk, hogy a megváltozott, nehéz viszonyok miatt, szerencsétlen elvakított leányaink és asszonyaink tömegesen sietnek az államilag szentesített erkölcstelenség karjaiba. S e pontnál vagyok bátor mint a »Magyar Egylet a Leánykereskedelem ellen« egyik szerény munkása a rendőrségen szerzett tapasztalataimat magyar asszonyaink komoly figyelmébe ajánlani.

Ebben az évben — ellentétben a többiekkel — feltűnően sok tisztességes, jóképű cselédleányi jelentkezik szégyenkezve lapkiváltásra és midőn az erkölcsrendészeti osztályon levő egyleti szobánkban szeretettel és részvétellel kérdezzük, hogy mi vitte őket e szörnyű elhatározásra, a legtöbbször sirva panaszolja, hogy gazdája a megváltozott viszonyok miatt már hónapok óta felére szálította le bérét, máshol sem hajlandók a régi díjazással fogadni cselédet s így megunva a sok nélkülözést és haszon nélküli küzködést, ezen »könnyebb« életmódra határozta el magát.

Távol legyen tőlem az a cinizmus, hogy megtegetni kívánjam e szomorú logikát. Azt is jól tudom, hogy nagy része e jelentkezőknek kap az alkalmon, hogy e »könnyebb« utat választhassa, sőt egyik másik csak kifogásnak használja a megváltozott, előnytelen állapotokat. De azt is tudom, mert minden héten meggyőződöm róla, hogy tíz leány közül legalább is kettőnek csakugyan a rossz díjazás okozza a lapkiváltást, hacsak egyletünk nagy erőfeszítéssel le nem tudja tervéről beszélni és tisztességes keresetet nem tud azonnal számára teremteni.

Vajjon nem felháborító dolog-e az, hogy társadalmunk véghetetlen indolenciájánál, ridegszívűségénél és gondolkodás hiányánál fogva éppen ezen amúgy is nehéz és kétségbeejtő viszonyok közepette sújtja duplán a népet, a szó teljes értelmében behajtvá gyermekeinek egy részét a prostitúció posványába.

Mikor az egyik intelligens, nagyon jóképű és valósággal zokogó leánynak azt mondtam, hogy gondolja meg jól a dolgot, vajjon ilyen jobberzésű leány képes lesz-e ezt a nem embernek való életmód-

dot megszokni, az asztalra leborulva felelte: »tessék elhinni, mint cseléd sem éltem emberhez méltó életet! Reggeltől estig baromként dolgoztam s bár iparkodtam lelkiismeretesen végezni dolgomat, soha jó szót vagy csak egy rövid pihenő időt nem kaptam s most már ehetetlen koszton tartottak — akár tekintetes, akár méltóságos úréknál szolgáltam.«

Hogy ezek az állapotok nem költöttek, hanem tényálláson alapszanak, azt majd minden nap tapasztalom, mikor szörnyűködve veszik ismerőseim tudomásul, hogy még mindig a régi bért kapják cselédek s e drága világban ugyanúgy velünk vannak egy koszton (bizony most meglehetősen megszűkített közös koszton) mint a régi világban s épen úgy mennek időnként színházba vagy más tisztességes szórakoztató helyre — természetesen az én pénzemem — mint eddig. »Hogy lehet ezt vagyon nélkül e nehéz időben produkálni?« kérdi tőlem nem egy ismerősöm és nem minden gúny nélkül!

Hát úgy, hogy az ember e nehéz korszakban nem vesz magának új ruhát, új kalapot, új kabátot és az Isten tudja még hány féle új dolgot, valamint nem megy maga szórakozni, — de semmi körülmény között nem a cselédjével érezteti a megváltozott viszonyokat, kinek lélekölő robot munkájánál fogva nemcsak tisztességes fizetés jár, hanem a kellő szórakozás és pihenés is szükséges.

Egyik nyomorult leánytól azt kérdezve, gondol-e néha vallására, emlékszik-e mit tanult az evangéliumból, azt a keserves sírással elmondott választ kaptam, hogy 10 év óta nem tudott templomba eljutni, mert hiszen folyton szolgált és ünnepnap a »nagyságáék« mennek templomba s ebédre ozsonnára vendégeket várva, dupla munka vár rájuk.

Legyen szabad megemlítenem, hogy úgy a templomjárásra, mint a szórakoztató helyekre tulajdonképpen sokkal inkább a népek kell alkalmat adni, mint saját magunknak. A műveltebb, acélozottabb lélek ott hon a legprózaibb munka mellett is, sőt sokszor egy sereg kellemetlenség között is megőrizheti emelkedettebb hangulatát s elég egy könyv, egy kedvenc szónáta vagy csak egyetlen szerencsés, a kellő pillanatban megszületett gondolat, hogy a lélek esetleges diszharmóniáját, a régi összhanggá változtassa, s elégséges szórakozást szüljön a mindennapi robot életben. De akinek sohasem adatott kedvező alkalom, hogy lelkét a mienkéhez hasonlóan kiművelhesse, azt saját gondolataival megerősíthesse és mégis a legsúlyosabb terhet kell viselnie — annak igenis nem csak oktatás és tanítás, hanem minden körülmények között derűt keltő, életkedvet növelő, kellemes és könnyen élvezhető szórakozás is szükséges.

»Nem tudok én már semmi jóban hinni és semminek sem örülni«, mondja a múlt héten az egyik szerencsétlen jelentkező. »Hajszolnak mint egy kutyát s csak azért élek, hogy az úri asszonyokat öltöztessem és reggeltől estig szeszélyeit szolgáljam, mikor úgy szeretnék már egyszer pihenni — és néha-néha mulatni.«

Foerster Vilmos, a kiváló müncheni pedagógus — ki majd minden évben felkeres bennünket, hogy minden alkalommal csodálatos közönnyel térjünk napirendre mélységes tanításai fölött — megható naivsággal ajánlotta őseire büszke, aristokrata társadalmunknak, hogy próbálja meg szokásba venni, hogy a hétnek legalább egy napján a gyermekekkel, vagyis a

fiatalsággal szolgáltassa ki a cselédeket, ellenkezőleg a hét többi napjával. Milyen önézetet, milyen elégedett érzést szülne ez — mondja Foerster — a szegény, örökös szolgálatot teljesítő cselédségnél s micsoda szociális nevelést nyújtana ez a jövő generáció számára! Természetesen gúnyos, sajnálkozó mosoly volt rá a felelet, akárcsak Seneca korszakában, midőn a nagyszívű filozófus ugyanezt a tanácsot adta a rabszolgatartóknak. »Micsoda konfidencia lenne ennek a vége s azután hogy kinevetnének a szomszédok.«

Ha cselédleányaim táncmulatságba mentek, mert bizony fiatalok lévén, néha-néha oda is eljutottak, (de nem ám rossz hírű táncórákba, hanem nekik való, tisztességes mesteremberbálba) akárhányszor leányaim segítettek az öltözésnél és ők fésülték meg őket, hogy minél rendesebbek és csinosabbak legyenek. Ha színházba küldjük őket, — szintén nekik való mulatságos vagy tanulságos, könnyen érthető, nem frivol darabba — úgy ismét leányaim készítik az asztalukra a maradék hideg vacsorát a szükséges edényekkel együtt, hogy megjöve, fáradtan ne kelljen nekik az éléskamrából vagy konyhafiókókból összekeresni ennivalójukat s nagy ritkán legalább viszonzozzuk nekik a mindennapi terítést és kiszolgálást. Előre megjelölt napokon fogadhatják ők is barátnőiket, mikor szintén leányaim, gondoskodnak számukra ozsonnáról.

Es ennek dacára — teljes őszinteséggel merem állítani — soha, de soha nem tapasztaltunk egyiknél sem visszaélést vagy konfidenciát, hanem a legmeszebbmenő udvariasságot és kétszeres szolgálatkészséget! Hogy a »szomszédok« kinevetnek bennünket, az valószínűleg igaz. De mikor nap-nap után szájalommal hallom konyhájukból az éktelen lármát, »úrnő« és »cseléd« kölcsönösen gorombáskodva egymással — szívesen engedélyezem nekik azt a kis jókedvet!

Bármennyire idegenszerűnek, sőt nevetségesnek tűnjék fel konzervatív háziasszonyaink előtt érvelésem, csakis a baráti, mondhatnám testvéries bánásmód javítja és emeli cselédleányaink lelkét arra a fokra, hogy irtózáttal forduljon el a prostitúció mindenütt jelentkező kitért karjaitól. Természetesen ebben a testvéries bánásmódban beleértendő a szinte észrevétlenül történő következetes oktatás, jobban mondva ítéletfejlesztés, mely szükségtelenné teszi a nagyképzű és ellenszenves erkölcsi prédikációt. Még szórakozásaikat is úgy kell számukra megteremteni, hogy a határozott irányítás dacára észre se vegyék, hogy tulajdonképpen a mi akarunk után mennek! Ne mi küldjük őket ide vagy oda, ne mi válasszuk¹ ki a nekik való darabot mely körülmény mégis csak egy örökös gyámkodásnak néz ki és kedvetlenséget okozhat — hanem valamiképpen ügyi szuggeráljuk, úgy befolyásoljuk őket gondolatainkkal, hogy szinte maguktól válasszák a mi általunk kijelölteket!

Már most arra a kérdésre, hogy ilyen szuggesztív elérésére, ennyi észrevétlen oktatásra örökös beszed is szükséges, tehát megszégjük azt a régi, általános előkelő nézetet, hogy bármily humanusan bánjunk is cselédeinkkel, csakis a közönséges lelkületű háziasszony »ül össze« velük a szükséges dolgokon kívül beszélni — a következőket felelem.

Családi dolgokat, ismerősökről való intim híreket, pletykaságokat, panaszkodásokat igenis csakis nagyon közönséges lelkű asszony köt a cselédje orrára, de az azután a szomszédnőjét és minden ismerősét ezen privátjellegű meséssel unatja, amely épen olyan közönséges dolog, mint az előbbi szokás. Az ilyen emberről szokták azt mondani, hogy miután nem tud valamiről beszélni, tehát mindig valakinek a dolgait meséli.

Valamiről, még pedig olyan valamiről beszélni, ami nevel, oktat és feleml — első sorban az úgynevezett alkalmazottal szükséges, Hogy ezen támogatás ma, e szerencsétlen korszakban, midőn a háború természetesen úgyis erkölcsi dekadenciát szül, kétszeres kötelesség — az is nagyon természetes. Nemcsak szentimentalizmusból beszélek, de ismétlem, hogy tényekre hivatkozhatom, mikor határozottan merem állítani, hogy óriási arányban emelkedett az úri osztály önző nemtörődömsége folytán a cselédekből lett prostituáltak száma, igaz, hogy a bánásmód a cselédekkel szemben mindig egyforma volt. De úgy tekinthető a dolog, hogy a jó bérek mellett, — mely legalább anyagilag kielégítette az alkalmazottakat, — valahogy csak eltűrték a mindennapi megaláztatást és szakadatlan munkát. De most e hirtelen történt bérelesztésnél céltalannak látják a folytonos nehéz küzdelmet és néhány jó barátné, vagy prédára leső kufárszellem tanácsára rohamosan jelentkeznek az erkölcsrendészeti osztályon, nem tudva természetesen, hogy immár csakis a mi kezeinken keresztül, meglehetősen megnehezítve a dolgot, kapják ki az esetleges mindenáron kívánt lapot, ha semmi körülmények között sem fogadják el a tisztességesen fizetett munkát vagy az »otthon«-ba való ideiglenes menetelt.

Most még azt a-kérdést említem meg, hogy igaza lehet-e a konzervatív társadalomnak, mikor nevetséges kicsinyességnek és szánsalmasan jelentéktelen munkának deklarálja azt a törekvést, mely megfeszített erővel kíván egy-két megtévedt vagy megtévedni készülő leányt — tehát a közvélemény szerint már úgyis »rossz« és »romlottságra predestinált« anyagot — megmenteni (talán csak nagyon rövid időre) a számottevő emberiség számára.

Konzervatív nézetű társadalomnak felelve, a legősibb könyvet idézem, amelynek örök modern eszméit bámulatos talentummal tudja »vallásos« társadalmunk agyonhallgatni. »Ha valamely embernek száz juha van és egy elvész azok közül, nemde nem, elmegy-e a hegyekre és nem megkeresi-e az elhagyott juhok, elhagyván a kilencvenkilencet?«

Rettenetesen naiv, de végzetlenül megható példázat a mai olcsó életű világban, midőn milliók és milliók »elveszte« felett is könnyen napirendre tér a mai ember! Micsoda értékelése ez a naiv mondás az életnek! Mikor napról-napra borzadva olvasom a »modern technikai vívmányok« következtében történt rémséges embervesztéseket, vagy visszafojtott lélegzettel szemlélem, mily visszavonhatatlanul nyeli el a »modern civilizáció« szülte rendszabályozott leánykereskedelem tömegesen vesztükbe rohanó, szerencsétlen leányainkat — szinte babonás áhítattal cseng fülemben a régmúlt idők együgyűen hangzó, de mélységes szociális gondolatot tartalmazó szózata: »Ha valamely embernek száz juha van és egy elvész azok közül, nemde nem elmegy-e a hegyekre...?«

Íme, a mindeddig meg nem értett örök mo-

dern szociális programra. Társadalmunk tagadhatatlanul még mindig inkább a meglevő »kilencvenkilenc«, vagyis a rendes, jó állapotok, a szerencsés körülmények körül forgolódik — közben maga is szórakozva és élvezve — mintsem hogy észrevenné azon »egyes« különváltakat, kiknek mindig több és több volta szüli a tömeges bukásokat, nyomorúságokat és kiknek »felkeresésére«, »megtalálására« és normális állapotokhoz való »visszahozására« olyannyira kötelezve vagyunk!

»Hegyekre« menni, vagyis emelkedő munkát végezni — így nevezi az evangélium csodálatosan képletes szava ezen mentő munkát! És mégis attól fél előkelő társadalmunk, hogy lehajolva az elvesztettekhez, esetleg leesik a többé-kevésbé magacsínálta piederstárlól!

Mindenesetre jobb szeretnénk mi is gyökeresebb és célhoz vezetőbb munkát végezni s teljes erővel a kettős morál és ennek szükségszerű probléma a prostitúció ellen dolgozni; de ha még minekünk, jobb ma ezt az aprólékos dolgot végezni, mint ez ügyben abszolúte semmit sem tenni! És ha ezidőszert nem is sokan segítenek még e munkában, azt csakugyan elvárhatnók előkelő asszonytársainktól, hogy ha már, örök időkre bele is nyugodtak azon jellegzetes proféciaiba, hogy: »prostitúció mindig volt és mindig lesz, akárcsak a háború« legalább cselédjeik iránt tanúsított szűkkeblűségükkel, különösen pedig a kritikán aluli rossz díjazással ne virágoztassák fel a leánykereskedelem szégyenletes és a női nemet mélyen lesújtó intézményét!